Ю. С. Гринчук,
д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-0297-7432

Н. В. Коваль,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0003-1244-9297

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.7.6

КРЕАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ, НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Y. Hrynychuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Management department of Bila Tserkva National Agrarian University
N. Koval,
PhD in Economics, Associate Professor of Management department of Bila Tserkva National Agrarian University

CREATIVE POTENTIAL OF UKRAINE: ANALYSIS, DEVELOPMENT DIRECTIONS

У статті досліджено методику визначення та динаміку рейтингових показників України в Глобальному індексі креативності, Індексі соціального прогресу, Глобальному індексі інновацій. Доведено, що Україна має достатньо високий креативний потенціал, який базується, в першу чергу, на талантах (людському капіталі). Визначено чинники, що негативно впливають на формування креативного потенціалу України: несприятливе політичне, регуляторне та бізнес-середовище; відсутність стратегічного бачення розвитку культурно-креативної сфери органами державної влади та місцевого самоврядування; недостатній обсяг інвестицій в НДДКР та в освіту; незадовільна якість освіти, довкілля, особистої безпеки; низький рівень відкритості та толерантності українського суспільства. Зроблено висновок, що джерелом креативності є умови життя та праці робочої сили, тому з метою розвитку креативного потенціалу слід створити певні умови для креативності. Розроблено напрями розвитку креативного потенціалу українського суспільства.

The article examines the methodology of defining and dynamics of Ukraine's ratings in the Global Creativity Index, Social Progress Index and Global Innovation Index. It has been proven that Ukraine has quite a high creative potential (both unlocked potential and development potential), based predominantly on talents (human capital). The analysis allowed to highlight the factors that have a negative impact on the formation of Ukraine's creative potential. Among them are the following: unfavorable political, regulatory and business environment, lack of strategic vision of culture and creative sector development among the state and local government bodies, insufficient investment into R&D and education; inadequate quality of education, environment and personal security; low levels of openness and tolerance of the Ukrainian society. The conclusion is made that the sources of creativity are the living and working conditions of the labor force, so in order to develop the creative potential, certain conditions for creativity need to be put into place. The directions of developing the creative potential of the Ukrainian society are outlined.

According to the scientists, the development of the creative economy will become a driver of Ukraine's economic growth until 2030. With regards to this, the need to evaluate and analyze the creative potential of Ukraine, as well as outline the directions of its development, becomes more pressing.

The key living conditions that foster the development of creativity are the level of prosperity and growth opportunities. We believe that now more attention should be paid to reforming secondary and higher education, transitioning from reproductive learning to competencies-based learning as soon as possible, forming the ability for active lifelong learning, developing communication and leadership skills among students.

Working conditions combine the formation of favorable conditions for creativity at an actual workplace (micro-environment conditions) and in the country overall (macro-environment conditions). Among the macro-

environment conditions that would foster the development of the creative potential of the Ukrainian society special emphasis should be made on the necessity of forming a strategic vision of the culture and creative sector by the state and local government bodies.

To create the conditions that will foster and stimulate creativity, the efforts of the state and local government bodies, as well as public organisations, need to work together.

Ключові слова: креативна економіка, "м'які" навички, креативність.
Key words: creative economy, soft skills, creativity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нині значну кількість досліджень присвячено змінам, що відбуваються на ринку праці, та необхідності адаптації до цих змін вищої освіти. Згідно з висновками McKinsey Global Institute, до 2030 року роботи можуть замінити 800 млн робочих місць [1]. Значні досягнення в галузі автоматизації, штучного інтелекту, а також спрощення доступу до так званих великих даних (Big Data), інструментів та методів їх обробки призводять до зникнення або суттєвої трансформації традиційних робочих місць та виникнення нових, яких нині ми навіть не можемо уявити [2]. Саме у креативних індустріях, на думку науковців, такі робочі місця створюватимуться шаленими темпами [3, с. 82]. Високі темпи зростання креативних індустрій (від 4,3 % до 17,6 % у різних країнах), які вдвічі перевищують темпи зростання сфери послуг та чверть — сфери промислового виробництва, а також зростання частки зайнятості у креативній економіці (25 % молодого населення світу) [4, с. 115] сприяли тому, що експерти Світового економічного форуму в Давосі розглядають креативну економіку як нову модель економічного зростання, суттєвою перевагою якої "є порівняно незначні початкові інвестиції у так звану "м'яку" інфраструктуру (людський капітал)" [5]. За даними Звіту "Перспективи креативної економіки: тенденції міжнародної торгівлі в креативних індустріях" Конференції Об'єднаних Націй з торгівлі та розвитку (UNCTAD), експорт креативних товарів з України збільшився з 239 млн дол. США у 2005 р. до 768 млн дол. США у 2014 р., що свідчить про значний потенціал креативної економіки країни, в якій задіяно близько 470 000 осіб (2,8% працездатного населення країни) [6, с. 418]. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, у 2017 р. сфера креативної економіки принесла країні біля 105 млрд грн (близько 4,4% ВВП) [7, с. 6]. Розвиток сектору креативних індустрій є одним з семи пріоритетних напрямків Експортної стратегії України на 2017—2021 роки [8]. На думку науковців, саме розвиток креативної економіки повинен стати драйвером економічного розвитку України до 2030 р.: "Лише ціннісні орієнтації на креативність, творення нового та співробітництво зможуть докорінно змінити траєкторію руху національної економіки від зuboжіння й деградації до стабілізації й майбутнього процвітання в довгостроковій перспективі" [4, с. 118].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У "Звіті про майбутнє професій 2018" Світового економічного форуму в Давосі наведено топ-10 навичок, якими повинні володіти працівники, що шукатимуть роботу у 2022 році. Однією з найбільш актуальних є "креативність, оригінальність та ініціативність". За даними звіту, роль креативності у майбутньому лише зростатиме [9, с. 12].

Цю тезу підтверджує також дослідження McKinsey Global Institute "Зміна навичок: автоматизація та майбутнє робочої сили", згідно з яким зі зростанням автоматизації, попит компаній на креативність до 2030 року суттєво зросте [10].

Учасники Світового економічного форуму в Давосі 2018 року (зокрема, Jack Ma — засновник та голова ради

директорів Alibaba Group, та Minouche Shafik — директорка Лондонської школи економіки) наголошували на необхідності формування у майбутніх працівників — сьогодишніх учнів та студентів — "м'яких" навичок або Soft Skills [1], які необхідні працівникам будь-якого виду діяльності, оскільки сприяють швидкій адаптації до змін та вирішенню нестандартних завдань.

Allen Blue, засновник та віце-президент компанії LinkedIn — соціальної мережі для пошуку та встановлення ділових контактів, в якій зареєстровано понад 645 мільйонів користувачів з понад 200 країн світу [11] — на Світовому економічному форумі в Давосі 2020 року зазначив, що HR-менеджери визначають потребу в "м'яких" навичках як найважливішу тенденцію в світі. Оскільки такі навички неможливо автоматизувати, працівники, які володіють ними, в майбутньому ставатимуть більш цінними для організацій [12].

У звіті Global Talent Trends 2019 наголошується, що перше місце серед "м'яких" навичок, попит на які з боку роботодавців значно перевищує їх пропозицію на ринку праці, займає креативність. Слід зазначити, що у названому дослідженні попит вимірювався шляхом аналізу та виявлення навичок, які перераховували у своїх профілях LinkedIn найбільш високооплачувані працівники [13].

Це пояснюється тим, що креативність, разом зі знаннями та доступом до інформації, є драйвером розвитку не лише особистості, а й цілого ряду видів економічної діяльності — креативних індустрій та країн загалом [3, с. 76; 4, с. 114].

Тобто існує прямий зв'язок між рівнем креативності суспільства та рівнем добробуту країни. У зв'язку з цим постає необхідність вимірювання креативності.

Серед зарубіжних науковців найбільш відомою методикою визначення креативності є методика Річарда Флориди [5]. В Україні є лише поодинокі дослідження, що стосуються вказаної проблематики, зокрема, власний методичний підхід до оцінки креативного потенціалу України було розроблено І. Кичко та А. Холодницькою [14], які пропонують оцінювати ключові компетентності персоналу, конкурентоспроможність людських ресурсів та креативний потенціал суспільства (у якості індикаторів для оцінки останнього обрані інвестиції в наукові дослідження, кількість інновацій, глобальні індекси технологій, креативного класу, освіти, таланту, толерантності).

Ю.В. Сотнікова [15] та Ю.М. Сиваш [16] намагалися адаптувати методику Р. Флориди для розрахунку індексу креативності регіонів України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз креативного потенціалу України, з'ясування причин, що впливають на його формування, та обґрунтування напрямів розвитку креативного потенціалу суспільства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Під креативністю розуміють формулювання нових ідей та їх реалізацію у процесі створення оригінальних творів мистецтва, культурного продукту, наукових відкриттів, інновацій у виробничій діяльності [4, с. 113].

Таблиця 1. Методика розрахунку Глобального індексу креативності

Інтегральний індекс	Індекси	Субіндекси	Показники
Глобальний індекс креативності (визначається як середнє арифметичне трьох індексів)	Глобальний індекс талантів (середнє арифметичне двох субіндексів)	Глобальний креативний клас	Відсоток працівників креативного класу у загальній кількості зайнятих
		Глобальні освітні досягнення	Відсоток осіб, що здобувають освіту (професійно-технічну, вищу), у віковій групі, що охоплює п'ять років після закінчення середньої школи
	Глобальний індекс технологій (середнє арифметичне двох субіндексів)	Глобальні інвестиції в НДДКР	Обсяг інвестицій у НДДКР у відсотках від ВВП країни
		Глобальні інновації	Заявки на патенти на млн осіб
	Індекс толерантності (середнє арифметичне двох субіндексів)	Глобальна толерантність до етнічних та расових меншин	Відсоток респондентів, які вважають, що громада, у якій вони проживають, є хорошим місцем для етнічних і расових меншин
		Глобальна толерантність до геїв та лесбійок	Відсоток тих, хто повідомляє, що їхні громади є хорошим місцем для проживання геїв та лесбійок

Джерело: побудовано за [18, с. 36—37].

Річард Флорида виділяє такі види креативності: технологічну (винахідливість), економічну (підприємливість), мистецьку та культурну [5].

Окремі дослідники розрізняють "художню" та "економічну креативність", зазначаючи, що художня креативність "лежить в основі практик самовираження в таких галузях як література, візуальне та виконавче мистецтво, музика", а "економічна креативність більше пов'язана з інноваціями, створенням нового ... у сфері бізнесу (дизайн, реклама, відео та фільми, радіо та ТБ, програмування та створення комп'ютерних ігор тощо)" [17].

Методика розрахунку Глобального індексу креативності була запропонована Річардом Флоридою у 2004 р. у праці "Злет креативного класу". Автор вважає цей індекс "базовим індикатором регіонального економічного розвитку й довготривалого економічного потенціалу" [5]. Названа методика постійно удосконалюється, остання її версія представлена в таблиці 1. На думку автора, чинниками сталого економічного розвитку (міста або країни) є три "Т": технології, таланти, толерантність.

Для розрахунку Глобального індексу талантів потрібно визначити відсоток працівників креативного класу

у загальній кількості зайнятих. Він розраховується на основі даних Міжнародної організації праці (МОП). До креативного класу відносять науковців, освітян, архітекторів, інженерів, програмістів, митців, музикантів, дизайнерів, працівників ЗМІ та сфери розваг, а також креативних професіоналів (менеджерів, фінансистів, лікарів, працівників у галузях юриспруденції та продажів), загальна риса яких — здатність до самостійного визначення професійних завдань.

Третім чинником сталого економічного розвитку є толерантність. Як наголошує Р. Флорида, "толерантність є більше ніж просто питання політичної коректності — вона є імперативом економічного розвитку. Місця, які вітають розмаїття, сприяють креативності та плавають їй" [5].

Визначення індексу толерантності на основі опитування Інституту Геллапа щодо толерантності

до сексуальних меншин є достатньо контроверсійною темою. Проте Р. Флорида наголошує, що соціальне несприйняття геїв та лесбійок залишається нині одним з найвагоміших багнінів нетолерантності. Тому там, де комфортно почуваються сексуальні меншини, добре почуватимуться представники расових та етнічних меншин, іммігранти, а також "усілякі ексцентрики і диваки, які є джерелом нових ідей" [5].

У 2011 р. Martin Prosperity Institute представив результати дослідження з визначення Глобального індексу креативності, яке охопило 82 країни, в тому числі й Україну [19], у 2015 р. — 139 країн [18].

На рисунках 1 та 2 представлено топ-10 країн з рейтингу за Глобальним індексом креативності, а також Україна та країни, з якими вона може.

Порівняння рисунків свідчить, що протягом досліджуваного періоду десятка лідерів практично не змінилася. У 2011 році Україна посіла 49 місце серед 82 країн, у 2015 — 45 зі 139 країн, поступившись серед своїх сусідів Угорщині (28 місце), Білорусі (37), Росії (38), несуттєво випередивши Польщу (46), а також Словаччину (54), Румунію (68) та Молдову (105). Аналіз рисунків дає можливість підтвердити висновок про існування взаємозв'язку між рівнем креативності суспільства та рівнем розвитку країни: що вищий рівень креативності, то вагоміші економічні переваги має країна [20].

Проте для аналізу креативності цікаве ранжування країн за частковими індексами (табл. 2).

У 2015 р. Україна посіла 24 місце за індексом таланту (40 — за часткою креативного класу, яка становила 29,75% (для порівняння у Люксембурзі, який зайняв першу сходинку у рейтингу за цим показником, — 53,68%) та 11 — за рівнем освіти), 43 — за індексом технологій (33 — за інвестиціями в НДДКР та 37 — за кількістю патентних заявок на 1 млн населення) та 105 — за індексом толерантності (98 — за толерантністю до расових та етнічних меншин та 85 — до сексуальних меншин). Як бачимо з таблиці 2, порівняно високий загальний рейтинг України у Гло-

Рис. 1. Global creativity index, 2011

Джерело: побудовано за даними [19, с. 40—41].

бальному індексі креативності зумовлений високим рейтингом за Індексом талантів, величина якого, у свою чергу, залежить від великої частки молоді, що отримує вищу освіту. Постсоціалістичні країни, зокрема й Україна, характеризуються низькими показниками індексу толерантності. Оскільки індекс таланту значно вище, ніж індекс технологій та індекс толерантності, для зміцнення позицій у Глобальному рейтингу креативності Україні слід більше уваги приділити створенню умов для розвитку креативності.

Спроби адаптувати методику розрахунку індексу креативності, запропоновану Р. Флоридою, до українських реалій були здійснені Ю.В. Сотніковою [15] та Ю.М. Сиваш [16]. Для розрахунку індексу креативності регіонів України науковці запропонували використовувати показники, за якими ведеться статистичний облік (табл. 3).

Ю.М. Сиваш, на відміну від Ю.В. Сотнікової, для розрахунку індексу креативності пропонує використовувати чотири субіндекси: таланту, технологій, толерантності та інвестиційно-інноваційного розвитку промисловості (як рангу області у рейтингу згідно з проведенням моніторингом). Як показник для визначення індексу таланту автор пропонує використовувати показник кількості дослідників на 1 млн жителів регіону, інвестицій в науку — частку витрат на наукові та науково-технічні роботи у ВВП України, індексу інновацій — кількість виданих патентів на 1 млн населення регіону. Проте з публікації не зрозуміло, яким чином визначаються індекси цінностей та самовираження. У статті зазначено, що індекс цінностей відображає "ступінь готовності суспільстві сприймати нові ідеї", а індекс самовираження — "терпимість до мігрантів, національних меншин, демократичність суспільства", наголошується, що "ці показники в українській статистиці не відстежуються", проте не пояснюється, які дані були використані для визначення вказаних індексів [16].

В обох роботах представлені результати кластерного аналізу регіонів України за показниками креативності, порівняння яких (табл. 4) свідчить, що до найбільш креативних регіонів України належать Харківська та Дніпропетровська області, до найменш креативних — Донецька, Кіровоградська, Тернопільська та Чернігівська.

Як бачимо, проблеми при оцінюванні креативності окремих регіонів України були пов'язані з визначенням толерантності. У цьому контексті доречно згадати про Індекс соціального прогресу, який з 2013 року розраховується The Social Progress Imperative під керівництвом М. Портера. Цей індекс використовується для ранжування країн за рівнем задоволення потреб громадян. Значення індексу вимірюється за 100-бальною шкалою (чим вищий показник, тим кращі результати країни). Як свідчать дані таблиці 5, у 2019 році позиція України у рейтингу країн за індексом соціального прогресу порівняно з 2018 р.

Рис. 2. Global creativity index, 2015

Джерело: побудовано за даними [18, с. 53—56].

суттєво погіршилась, Україна перемістилась з 64 місця на 80-те. І хоча значення індексу у 2019 р. дещо збільшилось порівняно з 2015 р., погіршення позиції у рейтингу свідчить про те, що інші країни демонструють значно кращу динаміку.

При розрахунку Індeksu враховується близько 50 показників, що охоплюють три напрямки соціального розвитку: базові потреби людини, основи добробуту та можливості для розвитку людини. Найвищі оцінки у 2019 р. Україна отримала за такими компонентами: харчування та базова медична допомога (92,93), доступ до базових знань (89,25), вода і санітарія (88,61), побутові умови (88,48), доступ до інформації і комунікацій (71,61). Найнижчі оцінки країна отримала за компонентами: відкритість (34,97), якість довкілля (40,46), доступ до вищої освіти (48,15), здоров'я та благополуччя (55,56), особиста безпека (58,83). Постає питання: чи захочуть талановиті люди в епоху глобалізації, відкритих кордонів, "битви за мізки" жити в закритій країні з незадовільною якістю довкілля та особистої безпеки?

Таблиця 2. Ранг країн за індексами таланту, технологій, толерантності

Країна	Індекс таланту	Індекс технологій	Індекс толерантності	Країна	Індекс таланту	Індекс технологій	Індекс толерантності
2011 р.				2015 р.			
Швеція	2	5	7	Австралія	1	7	4
США	8	3	8	США	3	4	11
Фінляндія	1	1	19	Нова Зеландія	8	7	3
Данія	4	7	14	Канада	14	13	1
Австралія	7	15	5	Данія	6	10	13
Нова Зеландія	5	19	4	Фінляндія	3	5	20
Канада	17	11	1	Швеція	8	11	10
Норвегія	6	12	11	Ісландія	2	26	2
Сінгапур	3	10	17	Сінгапур	5	7	23
Нідерланди	11	17	3	Нідерланди	11	20	6
Угорщина	25	33	34	Угорщина	33	34	41
Російська Федерація	13	21	74	Білорусь	8	41	97
Словаччина	33	36	55	Російська Федерація	15	22	123
Польща	29	37	58	Україна	24	43	105
Україна	27	34	77	Польща	25	46	101
Румунія	63	49	44	Словаччина	42	69	66
Білорусь	не включена до рейтингу			Румунія	60	65	76
Молдова	не включена до рейтингу			Молдова	57	85	128

Джерело: побудовано за даними [18, с. 53—56; 19, с. 40—41].

Таблиця 3. Методика розрахунку індексу креативності регіонів України, запропонована Ю.В. Сотніковою

Інтегральний індекс	Індекси	Субіндекси	Показники
Індекс креативності (визначається як середнє арифметичне трьох субіндексів)	Індекс таланту (визначається як середнє арифметичне трьох субіндексів)	Індекс креативного класу	Кількість зайнятих за видами діяльності: професійна та наукова діяльність; інформація та телекомунікації; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
		Індекс людського капіталу	Частка зайнятих, що мають вищу освіту
		Індекс наукового таланту	Кількість дослідників, що працюють в регіоні
	Індекс технологій (визначається як середнє арифметичне двох субіндексів)	Індекс інвестицій в науку	Валові витрати на виконання наукових робіт
		Індекс інновацій	Згідно з Методикою розрахунку сумарного індексу інновацій [21], який представлений у статистичному збірнику «Наукова та інноваційна діяльність України»
	Індекс толерантності (визначається як середнє арифметичне двох субіндексів)	Індекс цінностей	- Відношення тривалості пошуку роботи жінок до чоловіків (характеризує проблеми гендерної рівності); - кількість зареєстрованих колективних угод (характеризує ступінь реалізації відносин соціального партнерства на вітчизняних підприємствах)
		Індекс самовираження	Кількість прибулих мігрантів у регіон

Джерело: побудовано за [15].

Напряма "Можливості для розвитку людини" враховує індикатори, що об'єднані в чотири групи: особисті права, особиста свобода, відкритість, доступ до вищої освіти, динаміку яких представлено на рисунку 3. Для оцінки креативності особливий інтерес (беручи до уваги дослідження Р. Флориди) представляє динаміка показників за такими компонентами, як відкритість та доступ до вищої освіти. Слід зауважити, що Україна протягом існування індексу мала низькі показники відкритості, тоді як показник доступу до вищої освіти суттєво погіршився (з 74,83 у 2015 р. до 48,15 у 2019 р.).

Оскільки набір індикаторів для визначення напрямку "Можливості розвитку людини" востаннє змінювався у 2018 р., можемо проаналізувати зміну показників

інститутів), що працювали на початок 2019—2020 н. р. [23] (до обох рейтингів входили: Національний університет "Львівська політехніка", Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", Сумський державний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна; а також Львівський національний університет ім. Івана Франка та Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського" до першого та другого рейтингів відповідно) [24; 25]. До розглянутих міжнародних університетських рейтингів входять університети з найвищими показниками ефективності освітньої, міжнародної діяльності та наукових досліджень.

Рівень креативності суспільства також характеризує Глобальний індекс інновацій, який визначається Міжнародною бізнес-школою INSEAD, Корнельським університетом (США) та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності. Глобальний індекс інновацій розраховується як середнє двох субіндексів: "Innovation Input Sub-Index" (оцінює умови інноваційної діяльності, які склалися в тій чи іншій країні, в тому числі внаслідок дій урядів щодо стимулювання інноваційної діяльності) та "Innovation Output Sub-Index" (відображає результати інноваційної діяльності). Кожен із субіндексів побудований на основі ключових компонентів, які охоплюють ряд допоміжних елементів, що складаються з окремих показників (80 у 2019 р.). Компоненти субіндексу "Вхід для інновацій": інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвиненість ринку та бізнесу. Компоненти субіндексу "Вихід інновацій": знання і технології, креативні результати. Субіндекси, компоненти та їх елементи розраховуються як середньозважена оцінка окремих показників. Починаючи з

Таблиця 4. Розподіл регіонів України за рівнем креативності

Кластер	За Ю. В. Сотніковою	За Ю. М. Сиваш
1-й	Найвищі рівні усіх індексів, регіони-лідери за рівнем креативності <i>Харківська, Дніпропетровська області</i>	
2-й	Середній та високий рівень індексів таланту та толерантності, низький рівень індексу технологій <i>Закарпатська, Луганська, Львівська, Одеська, Чернівецька області</i>	Середній та високий рівень індексів таланту, толерантності, технологій та високий рівень за інноваційно-інвестиційною діяльністю промисловості <i>Київська, Полтавська, Луганська, Львівська, Одеська області</i>
3-й	Низький рівень індексів толерантності та таланту, середній рівень індексу технологій <i>Житомирська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська області</i>	Низький рівень індексів толерантності та таланту, середній рівень індексу технологій та інноваційно-інвестиційної діяльності промисловості <i>Сумська, Херсонська, Хмельницька, Закарпатська, Миколаївська, Рівненська, Вінницька, Волинська, Запорізька, Івано-Франківська області</i>
4-й	Найнижчі рівні усіх індексів, регіони-аутсайтери за рівнем креативності <i>Вінницька, Волинська, Донецька, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області</i>	
		<i>Донецька, Житомирська, Черкаська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька, Чернівецька області</i>

Джерело: побудовано за [15; 16].

2011 р., рейтинг найбільш інноваційних країн незмінно очолювала Швейцарія. Протягом останніх п'яти років до топ-10 входили Швеція, США, Нідерланди, Велика Британія, Фінляндія, Данія, Сінгапур. Згідно з доповіддю "Глобальний індекс інновацій 2019", до топ-10 увійшли також Німеччина та Ізраїль. У 2018 р. Україна досягла найбільших успіхів за 12 років існування рейтингу — 43 місце, проте у 2019 р. її позиція, на жаль, погіршилась. На рисунку 4 представлено рейтингові позиції України за окремими компонентами Глобального індексу інновацій 2019 р.

Динаміка рейтингових позицій України за субіндексами та окремими компонентами Глобального індексу інновацій представлена у таблиці 7.

Дані таблиці 7 переконливо свідчать, що Україна займає набагато кращі позиції щодо результатів інноваційної діяльності, ніж щодо її умов. При розрахунку Глобального індексу інновацій країни поділені на чотири групи за рівнем доходу (ВВП на душу населення). Україна, разом з В'єтнамом та Грузією, є лідером у сфері інновацій серед нижнього сегменту країн з середнім рівнем доходу (26 країн). Результати інноваційної діяльності країни вище очікуваних для такого рівня розвитку. Україна створює більше інноваційних результатів порівняно з інноваційними інвестиціями, тобто ефективно трансформує інноваційні ресурси у результати інноваційної діяльності. Особливо вражаючою є динаміка компоненту Creative outputs — Творчих результатів (75 місце у рейтингу 2015 р. та 42 — у 2019 р.).

Проте слід підкреслити, що інноваційна конкурентоспроможність України базується, головним чином, на людському капіталі. Зокрема, до найсильніших позицій України, згідно з Глобальним індексом інновацій 2019, належать: співвідношення учнів та вчителів (3 позиція у рейтингу); відсоток осіб з вищою освітою (14); відсоток працевлаштованих жінок з повною вищою освітою у загальній кількості зайнятих (2); кількість заявок на патенти, поданих до національного або регіонального патентного відомства від резидентів, на млрд \$ ВВП (17); кількість заявок на корисні моделі, поданих резидентами до національного патентного відомства, на млрд \$ ВВП (1); відсоток телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг у загальному обсязі експорту (11); кількість заявок на торговельні марки, поданих резидентами до національного чи регіонального офісу, на млрд \$ ВВП (6); кількість конструкцій, що містяться в заявках на промислові зразки, поданих резидентами до національного чи регіонального офісу, на млрд \$ ВВП (8) [26]. Можемо підсумувати, що найміцніші позиції Україна має в середній та вищій освіті, створенні знань та нематеріальних активів.

Проте варто звернути увагу на погіршення рейтингових показників України за компонентом "Людський капітал і дослідження" (36 місце у 2015 р. та 51 — у 2019 р.), при розрахунку якого враховуються витрати на освіту (у % від ВВП), тривалість навчання в школі (років), результати країни у PISA, валові витрати на НДДКР (у % від ВВП), якість вищої освіти тощо. У цьому контексті слід згадати невтішні результати України у Міжнародному дослідженні якості середньої освіти PISA 2018, згідно з яким 36% 15-річних українських підлітків не досягли базового рівня з математичної грамотності, 26% — з читачкою та природничо-науковою. Результати українських учнів нижчі за середні по країнах ОЕСР у всіх трьох галузях [31, с. 53—54]. Орієнтація дослідження

Таблиця 5. Динаміка індексу соціального прогресу України

Показник	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс соціального прогресу	65,69	66,43	68,35	69,30	66,97
Місце у рейтингу	62	63	64	64	80
Кількість країн у рейтингу	133	133	128	146	149

Джерело: складено за даними [22].

Рис. 3. Динаміка показників за компонентами, які враховуються при розрахунку напрямку "Можливості розвитку людини" Індексу соціального розвитку

Джерело: побудовано за даними [22].

саме на 15-річних підлітків зумовлена тим, що у більшості країн світу саме в цьому віці учні завершують здобуття обов'язкової освіти та обирають професію. Тобто дослідження дає змогу передбачити майбутню якість робочої сили країни. Слід також наголосити на тому, що особливістю PISA є те, що це дослідження не перевіряє, що знають учні, а оцінює, як підлітки вміють використовувати здобуті знання, уміння та навички. Тому можемо зробити висновок про необхідність вдосконалення національної освітньої системи України на компетентнісних засадах.

Таблиця 6. Динаміка показників та рангів України за окремими компонентами та індикаторами Індексу соціального розвитку у 2019 р. порівняно з 2018 р.

Показники	Значення		Ранг	
	2018	2019	2018	2019
Відкритість	35,61	34,97	108	111
- ставлення до гомосексуалістів	9,27	11,30	98	99
- дискримінація та насильство щодо меншин	6,40	6,10	74	74
- рівність політичної влади за статтю	2,41	2,33	40	48
- рівномірність політичної влади за соціально-економічним становищем	0,35	0,36	145	146
- рівність політичної влади за соціальною групою	2,14	1,88	91	106
Доступ до вищої освіти	53,52	48,15	26	40
- середньостатистична кількість років навчання у вищій школі	1,50	3,94	7	17
- середня кількість років навчання жінок, старших за 25 років	14,99	11,30	14	39
- кількість рейтингових університетів	8,00	7,00	44	46
- відсоток студентів, що навчаються в рейтингових університетах	10,00	10,00	57	65

Джерело: складено за даними [22].

Рис. 4. Рейтингові позиції України за окремими компонентами Глобального індексу інновацій 2019*

Примітка: * Найвищий рейтинг кожного компоненту — 1.
Джерело: побудовано за [26, с. 337].

Таблиця 7. Динаміка рейтингових позицій України за субіндексами та компонентами Глобального індексу інновацій

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість країн у рейтингу	141	128	127	126	126
Глобальний індекс інновацій	64	56	50	43	47
<i>Innovation Input Sub-Index</i>	84	76	77	75	82
- інститути	98	101	101	107	96
- людський капітал і дослідження	36	40	41	43	51
- інфраструктура	112	99	90	89	90
- рівень розвитку ринку	89	75	81	89	90
- рівень розвитку бізнесу	78	73	51	46	47
<i>Innovation Output Sub-Index</i>	47	40	40	35	36
- знання і технології	34	33	32	27	28
- творчі результати	75	58	49	45	42
нематеріальні активи	82	42	26	13	17
креативні товари та послуги	87	87	92	86	91
Online-креативність	51	51	47	43	43

Джерело: складено за даними [26—30].

Що стосується умов для креативної та інноваційної діяльності, то найслабші позиції у Глобальному індексі інновацій 2019 Україна посідає за політичною та операційною стабільністю (показник вимірює ймовірність та силу впливу політичних, правових, операційних, безпечових ризиків, що впливають на бізнес-операції) (125 місце у рейтингу); верховенством права (дотримання правових норм, зокрема, виконання угод, дотримання майнових прав, ймовірність злочинів та насильства) (107), простотою вирішення питань неплатоспроможності (115), екологічною стійкістю (120), ВВП на одиницю використання енергії (115), інвестиціями (115), використанням ІКТ при створенні бізнес-моделей (109) [26]. Отже, несприятливе політичне, регуляторне та бізнес-середовище, висока енергомісткість продукції, недостатній обсяг інвестицій перешкоджають розвит-

Таблиця 8. Методика розрахунку Індексу культурного та креативного потенціалу міст України

Інтегральний індекс	Субіндекси	Групи індикаторів
Індекс культурного та креативного потенціалу міст України	Культурне життя	Міська культурна інфраструктура
		Активність культурного життя в місті
		Якість культурного життя
	Креативна економіка	Економічний розвиток індустрій
		Бізнес-середовище
		Людський капітал
	Сприятливі умови	Таланти
		Відкритість суспільства
		Належне врядування
		Транспортна доступність міста

Джерело: [32].

ку креативності та інноваційності українського суспільства.

У 2018 р. на XIV Українському муніципальному форумі була презентована апробаційна методологія Індексу культурного та креативного потенціалу міст України, розроблена аналітичним центром CEDOS. Метою розробки вказаного індексу є оцінка потенціалу українських міст щодо розвитку креативних індустрій та використання результатів дослідження для формування стратегій розвитку міст. Методика розрахунку Індексу культурного та креативного потенціалу міст України представлена в таблиці 8.

Для розрахунку індексу використовується близько 100 показників, що характеризують культурний, економічний та соціальний аспекти креативного потенціалу українських міст [17]. Проте нині методика є ще недосконалою, оскільки в процесі апробаційного дослідження не були встановлені вагові коефіцієнти для окремих показників. Тому дослідники не рекомендують тлумачити загальні значення індексу та створювати рейтинги міст (табл. 9).

У контексті нашого дослідження важливим є аналіз групи показників, на основі яких розраховується субіндекс умов для розвитку креативного потенціалу, тобто факторів, що впливають на розвиток креативності. До таких факторів дослідники відносять: 1) внутрішні та зовнішні зв'язки та потоки міст (транспортні, цифрові, подієві), що забезпечують мобільність креативних кадрів, дифузію ідей та інновацій; 2) умови ведення підприємницької діяльності (доступність фінансування, наявність локацій та професійних подій, дотримання прав інтелектуальної власності, якість державного регулювання); 3) здатність формувати та залучати людський капітал (вимірюється шляхом оцінювання якості шкільної освіти — за показником оцінок ЗНО з української мови та математики та якості вищої освіти — за показником прохідного балу вступників до ЗВО); прозорість і відкритість місцевої влади, залучення мешканців до місцевого самоврядування, свободу слова, гендерну рівність та громадську активність мешканців міста. Особливо важливим, на нашу думку, є блок "Розуміння культурних та креативних активів на локальному рівні", який відображає наявність у місцевої влади стратегічного бачення щодо розвитку культурно-креативної сфери за допомогою аналізу таких показників як наявність значних подій, що об'єднують представників культурно-креативних індустрій, та оцінка стратегій розвитку міст.

Аналіз методик визначення Глобального індексу креативності, Індексу соціального прогресу, Глобального індексу інновацій та динаміки рейтингових позицій України в названих дослідженнях дав можливість на основі неупередженої об'єктивної інформації визначити чинники, що негативно впливають на формування креативного потенціалу України: несприятливе політичне, регуляторне та бізнес-середовище; відсутність стратегічного бачення розвитку культурно-креативної сфери органами державної влади та місцевого самоврядування; недостатній обсяг інвестицій в НДДКР та в освіту; незадовільна якість освіти, докілья, особистої безпеки; низький рівень відкритості та толерантності українського суспільства.

Носієм креативного потенціалу є робоча сила. Проте працівника не можна примусити працювати креативно, його креативність не можна ввімкнути за бажанням. Він повинен мати натхнення, джерелом якого є умови його життя та праці. Напрями розвитку креативного потенціалу українського суспільства відображені на рисунку 5.

Серед умов макросередовища, що сприятимуть розвитку креативного потенціалу України особливий наголос слід зробити на необхідності формування стратегічного бачення розвитку культурно-креативної сфери органами державної влади та місцевого самоврядування.

Серед умов життя посилену увагу слід зосередити на реформуванні середньої та вищої освіти: якнайшвидшому переході від репродуктивного навчання до навчання, що базується на компетентнісному підході, формуванні вміння активно навчатися протягом життя, вихованні комунікативних та лідерських якостей в учнів та студентів. Як зазначає Р. Флорида, "якщо школи індустріальної епохи готували наших дітей стати частиною робочої сили найманої праці, то школи Креативної епохи мусять навчати їх самостійно робити кар'єру і створювати власні компанії. Метою нового покоління більше не може бути просто знайти роботу, це має бути мета створити роботу для себе — і створювати робочі місця для інших" [5]. Автор називає університети "ключовими інститутами креативної еконо-

Таблиця 9. Зведена таблиця результатів Індексу культурного та креативного потенціалу міст України

Субіндекси та групи показників	Дніпро	Київ	Львів	Одеса	Харків
<i>Культурне життя</i>	9,03	17,76	22,05	12,00	5,74
Культурна інфраструктура	4,20	7,86	9,35	5,25	2,37
Участь у культурному житті	4,83	9,90	12,70	6,75	3,37
<i>Креативна економіка</i>	5,94	19,65	15,99	9,82	10,68
Реклама	0,23	2,06	0,86	0,48	0,26
Архітектура	0,22	1,25	2,13	0,40	0,88
Архіви, бібліотеки, культурна спадщина	0,29	0,71	1,67	0,82	0,38
Книги та преса	0,96	2,16	2,57	0,12	1,92
Освіта в сфері культури	0,47	2,19	0,92	1,34	1,09
Дизайн та візуальні мистецтва	0,61	2,07	1,08	1,33	1,53
Музика	0,18	2,00	0,77	0,96	0,55
Виконавче мистецтво та художні витвори	0,00	1,77	1,27	0,70	0,73
Радіо та ТБ	0,79	1,71	0,95	0,50	0,70
Програмне забезпечення та комп'ютерні ігри	0,67	0,99	1,55	0,70	0,81
Відео та фільми	0,59	2,22	0,74	1,00	0,74
Збалансованість розвитку культурно-креативних галузей	0,93	0,52	1,48	1,47	1,09
<i>Сприятливі умови</i>	10,78	28,58	24,82	11,38	10,11
Внутрішні та зовнішні зв'язки та потоки	0,56	6,50	2,91	1,51	1,05
Умови ведення підприємницької діяльності	3,31	5,89	4,51	1,87	2,23
Таланти	0,90	5,09	6,67	0,36	2,26
Громадська активність, людиноцентричні цінності та належне врядування	2,68	4,43	4,07	3,47	1,23
Розуміння культурних та креативних активів на локальному рівні	3,33	6,67	6,67	4,17	3,33
	24,9	65,7	63,6	32,6	26,1

Джерело: [33, с. 19].

міки" [5], які притягують таланти, є джерелами нових технологій та сприяють розвитку толерантності.

Для створення умов, що плекатимуть та стимулюватимуть креативність, необхідне об'єднання зусиль держави, органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій.

ВИСНОВКИ

Креативна економіка нині розглядається як нова модель економічного зростання. Існує прямий зв'язок між рівнем креативності суспільства та рівнем добробуту тієї чи іншої країни. Україна має значний потенціал у сфері креативної економіки, яка потребує працівників, що володіють "м'якими" навичками (Soft Skills), адже такі навички неможливо автоматизувати. Однією з найважливіших "м'яких" навичок, попит на яку з боку роботодавців значно перевищує її пропозицію на ринку праці, є креативність.

Оскільки, на думку науковців, саме розвиток креативної економіки повинен стати драйвером економічного зростання України до 2030 р., актуалізується необхідність оцінки та аналізу креативного потенціалу України та обґрунтування напрямків його розвитку.

Аналіз масштабної бази даних з детально розробленими показниками та періодичними рейтингами (Глобального

Рис. 5. Напрями розвитку креативного потенціалу українського суспільства

Джерело: авторська розробка.

індексу креативності, Індексу соціального прогресу, Глобального індексу інновацій) дає можливість зробити висновок щодо достатньо високого креативного потенціалу України (як реалізованого, так і потенціалу розвитку), який базується, передусім, на талантах (людському капіталі). Проте процес "відтоку мізків" з України, виїзд все більшої кількості молоді для здобуття вищої освіти за кордон та погіршення рейтингових позицій України за компонентом "Людський капітал" у Глобальному індексі інновацій змушують задуматись над тим, як зберегти та примножити креативний потенціал українського суспільства.

Проведений аналіз дав можливість на основі неупередженої об'єктивної інформації визначити чинники, що негативно впливають на формування креативного потенціалу українського суспільства та сформулювати головні напрямки його розвитку, що передбачають створення таких умов життя та праці в країні, які б плекали та стимулювали креативність робочої сили. Для створення таких умов необхідне об'єднання зусиль держави, органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій.

Література:

1. The future of education, according to experts at Davos. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/top-quotes-from-davos-on-the-future-of-education/>
2. Jahanian F. How higher education can adapt to the future of work. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/how-can-higher-education-adapt-to-a-constantly-evolving-future-of-work>
3. Харламова Г., Гуменна О. Креативність врятує: уроки для України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2018. Вип. 1 (196). С. 76—84.
4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге / за наук. ред. О. Жилінської. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
5. Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ. Наш формат, 2018. 380 с.
6. United Nations Conference for Trade and Development (2018), Creative Economy Outlook and Country Profiles: Trends in International Trade in Creative Industries, United Nations publications, Geneva, Switzerland. 445 p.
7. Актуальні проблеми реалізації державної політики у сфері розвитку креативних і культурних індустрій. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/aktualni-problemi-realizacii-derzhavnoi-politiki-u-sferi>
8. Про схвалення Експортної стратегії України ("дорожньої карти" стратегічного розвитку торгівлі) на 2017—2021 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80>
9. The Future of Jobs Report 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf
10. Wladawsky-Berger, I. Automation and the Changing Demand for Workforce Skills". The Wall Street Journal. 2018. October 12. URL: <https://blogs.wsj.com/cio/2018/10/12/automation-and-the-changing-demand-for-workforce-skills/>
11. О компанії LinkedIn. URL: https://about.linkedin.com/ru-ru?trk=homepage-basic_directory_aboutUrl
12. Blue A. 5 things we know about the jobs of the future. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/future-jobs-and-skills-in-demand/>
13. Global Talent Trends 2019. The 3 trends transforming your workplace. LinkedIn Talent Solutions. URL: https://business.linkedin.com/content/dam/me/business/en-us/talent-solutions/resources/pdfs/global_talent_trends_2019_emea.pdf
14. Kychko I., Kholodnytska A. Methodical approaches to evaluation of the creative potential of Ukraine. Вісник

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2019. № 1 (202). С. 28—34.

15. Сотнікова Ю.В. Креативна економіка в Україні: реальність чи перспектива? Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 3. С. 123—127.

16. Сиваш Ю.М. Оцінка креативного потенціалу регіонів України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 15, Ч. 2. С. 117—120.

17. Методологія апробаційного дослідження "Індекс культурного та креативного потенціалу міст України". К.: Аналітичний центр CEDOS, 2018. 31 с.

18. Florida R., Mellander C. and King K. The Global Creativity Index 2015. Martin Prosperity Institute. 68 p. URL: <http://martinprosperity.org/wp-content/uploads/2015/07/Global-Creativity-Index-2015.pdf>

19. Florida R., Mellander C. and Stolarick K. Creativity and Prosperity: The Global Creativity Index. Martin Prosperity Institute. January 2011. 54 p.

20. Арзамасова О.В. Методологічні підходи до оцінки креативності кадрового потенціалу суспільства. Економічний аналіз: зб. наук. праць. / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О.В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2016. Т. 25. № 1. С. 95—99.

21. Про затвердження Методики розрахунку сумарного індексу інновацій: Наказ Державної служби статистики України № 368 від 28.12.2015 р. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2015/368/368_2015.htm

22. Index to Action to Impact. URL: <https://www.socialprogress.org/resources?filter=2019>

23. Заклади вищої освіти. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

24. World University Rankings 2020. URL: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2020/world-ranking#!page/0/length/25/locations/UA/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

25. QS World University Rankings у 2020 р. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020>

26. Dutta S., Lanvin B. and Wunsch-Vincent S., red. (2019), Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives — The Future of Medical Innovation, 12th ed., WIPO, Geneva, Switzerland. 451 p.

27. Dutta S., Lanvin B. and Wunsch-Vincent S., red. (2018), Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation, 11th ed., WIPO, Geneva, Switzerland. 430 p.

28. Dutta S., Lanvin B. and Wunsch-Vincent S., red. (2017), The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World, 10th ed., WIPO, Geneva, Switzerland. 463 p.

29. Dutta S., Lanvin B. and Wunsch-Vincent S., red. (2016), The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation, WIPO, Geneva, Switzerland. 451 p.

30. Dutta S., Lanvin B. and Wunsch-Vincent S., red. (2015), The Global Innovation Index 2015. Effective Innovation Policies for Development, WIPO, Geneva, Switzerland. 453 p.

31. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт.: М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакулєнко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ: УЦОЯО, 2019. 439 с.

32. Індекс креативності. Фреймворки оцінювання розумних міст. URL: <https://www.kyivsmartcity.com/news/index-of-creativity/>

33. Звіт щодо опрацювання даних для міст Дніпро, Київ, Львів, Одеса, Харків апробаційного дослідження "Індекс культурного та креативного потенціалу міст України". К.: Аналітичний центр CEDOS, 2018. 20 с.

References:

1. The official site of World Economic Forum (2018), "The future of education, according to experts at Davos", available at: <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/top-quotes-from-davos-on-the-future-of-education/> (Accessed 10 June 2020).
2. The official site of World Economic Forum (2020), "How higher education can adapt to the future of work", available at: <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/how-can-higher-education-adapt-to-a-constantly-evolving-future-of-work> (Accessed 10 June 2020).
3. Kharlamova, H. and Humenna, O. (2018), "Creativity is a saviour: lessons for Ukraine", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 1 (196), pp. 76—84.
4. Zhylyns'ka, O. (2017), *Ukraina 2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku* [Ukraine 2030: Balanced development doctrine], 2nd ed, Kal'variia, L'viv, Ukraine.
5. Floryda, R. (2018), *Homo creativus. Yak novyj klas zavojuie svit*. [Homo creativus. How the new class conquers the world], Nash format, Kyiv, Ukraine.
6. United Nations Conference for Trade and Development (2018), *Creative Economy Outlook and Country Profiles: Trends in International Trade in Creative Industries*, United Nations publications, Geneva, Switzerland.
7. The official site of The National Institute for Strategic Studies (2019), "Current problems of implementing the state policy of developing creative and culture industries. Analytical note", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/aktualni-problemi-realizacii-derzhavnoi-politiki-u-sferi> (Accessed 10 June 2020).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), "Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approving the Export strategy of Ukraine (roadmap of strategic development of trade) for 2017—2021", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80> (Accessed 10 June 2020).
9. The official site of World Economic Forum (2018), "The Future of Jobs Report 2018", available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf (Accessed 10 June 2020).
10. Wladawsky-Berger, I. (2018), "Automation and the Changing Demand for Workforce Skills", *The Wall Street Journal*, available at: <https://blogs.wsj.com/cio/2018/10/12/automation-and-the-changing-demand-for-workforce-skills/> (Accessed 10 June 2020).
11. The official site of LinkedIn (2020), "About company", available at: https://www.linkedin.com/company/linkedin/?src=direct%2Fnone&veh=direct%2Fnone%7Cdirect%2Fnone&trk=homepage-basic-directory_aboutUrl (Accessed 10 June 2020).
12. The official site of World Economic Forum (2020), "5 things we know about the jobs of the future", available at: <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/future-jobs-and-skills-in-demand/> (Accessed 10 June 2020).
13. The official site of LinkedIn (2019), "Global Talent Trends 2019. The 3 trends transforming your workplace", available at: https://business.linkedin.com/content/dam/me/business/en-us/talent-solutions/resources/pdfs/global_talent_trends_2019_emea.pdf (Accessed 10 June 2020).
14. Kychko, I. and Kholodnytska, A. (2019), "Methodical approaches to evaluation of the creative potential of Ukraine", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika*, vol. 1 (202), pp. 28—34.
15. Sotnikova, Yu. V. (2017), "Creative economy in Ukraine: reality or a promise?", *Infrastruktura rynku*, vol. 3, pp. 123—127.
16. Syvash, Yu. M. (2017), "Evaluation of creative potential of the regions of Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorod's'koho natsional'noho universytetu*, vol. 15, no. 2, pp. 117—120.
17. CEDOS (2018), *Metodolohiia aprobatsijnoho doslidzhennia "Indeks kul'turnoho ta kreatyvnoho potentsialu mist Ukrainy"* [Methodology of approbatory research "Index of cultural and creative potential of Ukrainian cities"], CEDOS, Kyiv, Ukraine.
18. Florida, R. Mellander, C. and King, K. (2015), *The Global Creativity Index 2015*, Martin Prosperity Institute, Toronto, Canada.
19. Florida, R., Mellander, C. and Stolarick, K. (2011), *Creativity and Prosperity: The Global Creativity Index*, Martin Prosperity Institute, Toronto, Canada.
20. Arzamasova, O. V. (2016), "Methodological approaches to evaluating the creativity of the human resource potential of the society", *Ekonomichnyj analiz: zb. nauk. prats'*, vol. 25, no. 1, pp. 95—99.
21. State Statistics Service of Ukraine (2015), "Order of the State Statistics Service of Ukraine "On establishing the Methodology of calculating the compound innovation index", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2015/368/368_2015.htm (Accessed 10 June 2020).
22. The official site of Social Progress Imperativ (2019), "Index to Action to Impact", available at: <https://www.socialprogress.org/resources?filter=2019> (Accessed 10 June 2020).
23. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2020), "Higher education establishments", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 June 2020).
24. The official site of Times Higher Education (2020), "World University Rankings 2020", available at: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2020/world-ranking#!page/0/length/25/locations/UA/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats (Accessed 10 June 2020).
25. The official site of QS Quacquarelli Symonds (2020), "QS World University Rankings 2020", available at: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2020> (Accessed 10 June 2020).
26. Dutta, S. Lanvin, B. and Wunsch-Vincent, S. (2019), *Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives — The Future of Medical Innovation*, 12th ed., WIPO, Geneva, Switzerland.
27. Dutta, S. Lanvin, B. and Wunsch-Vincent, S. (2018), *Global Innovation Index 2018. Energizing the World with Innovation*, 11th ed., WIPO, Geneva, Switzerland.
28. Dutta, S. Lanvin, B. and Wunsch-Vincent, S. (2017), *The Global Innovation Index 2017. Innovation Feeding the World*, 10th ed., WIPO, Geneva, Switzerland.
29. Dutta, S. Lanvin, B. and Wunsch-Vincent, S. (2016), *The Global Innovation Index 2016. Winning with Global Innovation*, WIPO, Geneva, Switzerland.
30. Dutta, S. Lanvin, B. and Wunsch-Vincent, S. (2015), *The Global Innovation Index 2015. Effective Innovation Policies for Development*, WIPO, Geneva, Switzerland.
31. Mazorchuk, M. Vakulenko, T. and Tereschenko, V. (2019), *Natsional'nyj zvit za rezul'tatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018* [National report on the results of the international research on the quality of education PISA-2018], Ukrainian Center for Educational Quality Assessment, Kyiv, Ukraine.
32. The official site of Smart City Hub NGO (2018), "Index of creativity. Frameworks of assessing smart cities", available at: <https://www.kyivsmartcity.com/news/index-of-creativity/> (Accessed 10 June 2020).
33. CEDOS (2018), *Zvit schodo opratsiuvannia danykh dlia mist Dnipro, Kyiv, L'viv, Odesa, Kharkiv aprobatsijnoho doslidzhennia "Indeks kul'turnoho ta kreatyvnoho potentsialu mist Ukrainy"* [Report on data processing for Dnipro, Kyiv, Lviv, Odesa and Kharkiv of the approbatory research "Index of cultural and creative potential of Ukrainian cities"], CEDOS, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2020 р.